

Politikai
röpiratok,

60.

60
458

עץ חיים.

AZ ÉLET FÁJA.

KLAUZÁL GÁBOR

FÖLÖTT

A SZEGEDI ZSINAGÓGÁBAN

1866. augusztus 14-én

TARTOTT

EMLEKBESZÉD,

LÖW LIPÓT

FŐRABBITÓL

DEBALLAGI MÓR.

4.

SZEGEDEN,

NYOMATOTT BURGER ZSIGMONDNÁL.

1866.

616 F 200 T 649 # 2

1870

ANALYTICAL

PHYSICAL CHEMISTRY

BY

WILLIAM B. BARKER

PH.D.

UNIVERSITY OF CALIFORNIA

LOWE

NEW YORK

1870

Copyright, 1870, by

W. B. BARKER

Printed by

1870

E l ő i m a.

Az Isten adá, az Isten vevé a nagy dicsőült hazafit; legyen dicsérve és magasztalva az Isten neve!

Igenis, Istenünk és Urunk, életnek és halálnak Ura! Szent nevedet dicsérjük és magasztaljuk, midőn szívünk lángra lobog és örömek töltik keblünket. — Szent nevedet dicsérjük és magasztaljuk, midőn keserv borong sötét szemeinkben és életünk erét fájdalom zavarja.

Örökkévaló Isten! legyen kedves előtted dicséretünk és magasztalásunk áldozata. Áld meg ájtatosságunkat és vezéreljed elmélkedésünket isteni bölcseséged célravezető pályáján. Engedd, hogy igéd kimeríthetlen bőségében leljük a lélek táplálékát, a szív vigasztalását, az élet nemes irányát és a hit áldásdús hatását, hogy teljesedésbe menjen rajtunk Jésajás prófétád által hirdetett ígéreted: *„A mint leszáll az eső és a hó a földre, és oda többé vissza nem tér, hanem áztatja, termékenyíti és csiráztatja a földet, hogy adjon magot a vetőnek és kenyeret az evőnek: úgy leszen igém, mely számból kimegyen; nem tér az vissza üresen, hanem teljesíti, a mit akarok, és végrehajtja, mire kiküldöttem.“* (Jésaj. 55, 10. 11.) Amen.

Alapige.

*Nyisd meg Libanon ajtóidat,
Hogy tűz emészsen cédrusaid között;
Jajdulj fel ciprus,
Mert lehullott a cédrusfa:
A legfelségesebbek egyike ledöntetett!
Jajduljatok fel Básán tölgyei,
Lesülydedt a lombos erdő.
Halld a pásztorok jajgatását,
Mert kipusztult ékességük;
Halld az oroszlánok ordítását,
Mert kipusztult az erdős part büszkesége.*

(Zak. 11, 1—3.)

Tisztelt gyülekezet!

Ájtatos hallgatók!

Zakariás próféta elolvasott szavai világosan tartalmazzák gyászünnepélyünk célját, feladatát, rendeltetését.

Lehullott Klauzál Gábor, Csongrád megye és Szeged városának cédrusfája; a magyar haza legfelségesebb cédrusfáinak egyike ledöntetett.

I.

T. hazámfiai! Teljes erejével ragaszkodik a fa a földhöz, melyben gyökeredzik. Mig egyrésről derekából szemeink láttára ágak, galyak és lombok fakadnak ki, az

ernyedő vándorló fölött oltalmazó karok gyanánt kinyulván, és az erdő kis dalnokait házaikkal és családjaikkal nyájas vendégszeretettel befogadván; másrésről gyökrojtjai a mélységbe rejtőznek, mintegy hosszú lábakra növekedvén, melyek a fa karjaival s egész súlyával csudálatos összhangzásban állanak. Az isteni bölcsesség gondosan helyezé a fa természetébe az ösztönt és a tehetséget, hogy annyiban verjen és nyerjen gyökeret a földön, mennyiben ez létezésére szükségeltetik. A rohauó szélvész inkább szétzúzza a hatalmas cédrusfát, semhogy képes volna azt gyökerestől kiirtani.

Ily cédrusfák a hazának ama jeles, áldott tehetségű fiai, kik a helyhatósági élet iskolájában fölnevelkedvén és a haza multjában gyökerezvén, szellemmel és jellemmel, éles észszel, széles tudománnyal és szilárd akarattal okosan és becsületesen szembeszállanak ármánnyal, cselszövénnyel és mostoha körülményekkel, hűséges ragaszkodásukat a trónhoz és a hazához egyiránt tanusítván.

A haza ismeri, — igenis ismeri és tiszteletben tartja cédrusait. Mert ez épen egyik áldása a nyilvános helyhatósági életnek, hogy a megelégedett nép teljesülve látja benne Jé sa jás prófétának isteni jövendölését: „*Akkor nem bujnak el többé vezéreid, hanem szemeid látják vezéreidet és füleid hallják a tapasztalás szavát: ez az út, ezen járjatok és ne hajoljatok se jobbra, se balra!*“ (Jé sa j. 30, 20. 21.)

A megyei gyűlések közügyi főrendeltetésük mellett faiskolák is valának, hol a fiatal csemeték kedvező befolyások alatt neveltettek, hogy erős fákká fejlődjenek.

Ily csemete volt Klauzál Gábor, midőn Csongrád megyébe ültettetett át, a legtisztább magyarság székhelyébe.

És Csongrád megye méltán dicsekszik azzal, hogy gondosan ápolt faiskolájában annyi nemes fa közt e ritka fát is fölnevelni, szerencsésen sikerült.

De fájdalom! a kimeríthetlen termékenységű faiskolák elenyészének, mostoha idők martalékává válván. A haza kesereg Jeremiással, mondván: „*Zion útjai gyászolnak, mert senki sem jöhet gyűlésre.* (Jer. Siralm. 1, 4.)!“

Fájdalom! A régi faiskolákból származó fák mindinkább gyérülnek.

Tűz nyomult a magyar Libanonba, kíméletlenül megemészte a cédrusait!

Folyó hó harmadik napján lehullott Klauzál Gábor is; földi zarándokságának hatvankettedik évében elhagyta tevékenységének színhelyét.

A kérélnthetlen végzet oly időben ragadta el mély eszű, gazdag tapasztalású, ernyedetlen képviselőnköt, midőn a hazának minden eszélyes és hűséges munkására oly nagy szüksége vagon.

Azért jaldulnak fel a magyar Básán tölgyei, mert lesülyedt a lombos erdő. Gyászolnak a honatyák, mert kipunztult egyik ékességük, elenyészett az erdős part egyik büszkesége!

II.

Drága híveim! A földben gyökeredzik a fa, a földből szívja a nedveket, melyek táplálására megkivántatnak. De mi hasznát veszi a földnek a külvilág nélkül?

Engedjétek a fának a legtágasb tért, termékenysétek a legkövérebb földdel: mit várhattok tőle, ha a külvilágról lezárjátok? ha nap, levegő, felhő nem férhetnek hozzá?

A fa a szabad ég alatt akar állani. Itt a nap-sugarak a falevelekben tündökölnék. A szelek a falevelekben suhognak. A harmat és az eső cseppjei a falevelekre hullanak. És íme, a fa mindezt magába szívja és lényegéhez és természetéhez képest átidomítja. Ez mintegy szellemi része a fának, míg anyagi része a földnek köszöni eredetét. Sőt maga a föld is csak akkor táplálja a fát, ha a külvilág közbejárása által képesítettet rá.

T. hallgatók! Elköltözött nagy hazánkfia ebben a tekintetben is hasonlék a fához. Mélyen gyökeredzett a haza földében, a haza történelmi fejleményében; de a külvilágtól sem zárta el magát. Klauzál Gábor az elsőkhöz tartozott, kik a balvélemények bilincseiből kibontakozván, előhaladott országok törvényeit, intézményeit, állapotait alapos tanulmányozás tárgyává tevék, irányadóul fogadván az elvet :

„Járd össze századink sorát,
A régi s új időt;
S tiszteld, magasztald mindentűt,
A jót, nagyot, dicsőt!”

És ne gondoljátok, t. hallgatók, hogy ezen elfogulatlanságban nem rejlik nagy érdem.

Vessünk csak futó pillantást a multra, hogy Istenben boldogult nagy hazánkfiának ezen érdemét is kellőképen megbecsülhessük.

Az első országgyűlés, mely a dicsőültnek figyelmét magára vonhatta, 1825-ben szeptember 15-kén nyitott meg; mert az azt megelőző országgyűlés az 1804-ben született Klauzál Gábort mint nyolc éves gyermeket találá. —

Minők valának tehát hazánkban a műveltségi állapo-

tok 1825-ben? Az érettség milyen fokán állott akkor a magyar politikai tudomány, a közügyekre vonatkozó belátás? Milyen előzmények és befolyások alatt készült elhunyt képviselőnk országos szerepére?

Erre nem felelek én; feleljen helyettem városunk nagytudományú fia, hazánk legujabb történetírója. Ez következőképen rajzolja az akkori időszakot:

„Reformot, haladást még alig pendített meg egy-némiben egyikét megye... A szellemi érdekek felszabadítása, egy célszerűbb közoktatási rendszer megalapítása, a bár törvénytelen könyvvizsgálat (censura) megszüntetése s a sajtó szabályozása tán egyetlen megye által sem említettett a követi utasításban. A kormány gondoskodása következtében értelmileg oly mélyen süllyedt már az ország, oly kevéssé ismerte a tudományok és ismeretek Európaszerte mind fénylőbb világát, hogy nem is látszék érezni maga hátramaradását.“ Továbbá: „Midőn ezen országgyűlés megnyitott s annak folyama alatt még sokáig nem létezett nálunk a két nagy történelmi, konservatív és ellenzéki párt, melyek a tizenkilencedik században valamennyi alkotmányos ország történelmében előfordulnak; azoknak alapjai mindazáltal ezen országgyűlésen vettek meg; eredetök első szálai ezen országgyűlés vitatkozásaiból s fejleményéből fonódtak.“

Eddig a történelem. S ezeket tudván, méltánylani fogjuk azon lelkes hazafiak hervadatlan érdemeit, kik csüggedést nem ismerő bátorsággal követték a korszerű reform és haladás dicső, de rögös pályáját, mintha hallották és szívökre vették volna Jásajás prófétának szózatát: „*Kézsítsétek el az Úr utját, egyenesítsétek a pusztában Isteniink pályáját!*“ (Jésaj. 40, 3.)

E pályatörök sorában Klauzál Gábor már 1832-ben állott a két nagy Ferencsel, Kölcseyvel és Deákkal és társaikkal, kiknek nevei a hazai történelem évkönyveiben fényesen ragyognak.

K. h. Ily honfiakat illet Jésajás prófétának szava, minélfogva megérdemlik, hogy *neveztessenek az igazság tölgyeinek, az Úr ültetvényeinek az Ő dicsőségére!*“ (Jésaj. 61, 3.)

III.

T. hallgatók! Tudományos nyelvészeink kutatásai szerint a **fa** onnét veszi megnevezését, hogy a legmagasabb a növények sorában. Mert **fe** oly gyökелеm, melyből emelt helyzetre, magasodó irányra vonatkozó származékok erednek.

Ennélfogva a magyar nyelv alkotó szelleme, a fát megnevezvén, mindenekelőtt azt vevé tekintetbe, hogy a fa fölfelé nyújtózkodik, emelkedik, magasodik; szilárd alapot nyervén a földön, koronáját elnyújtja az ég felé. Még testvérei szükítő körében is hatalmasan fölfelé törekszik a fa. Vágya az akadályokkal növekedik. Ugy tetszik, mintha szomjuhoznék a magasság után; mintha találni akarna valamit fent, mi tőle a sötét mélységben megtagadtatik.

És valjon csalódik-e a fa? hiusul-e reménye? nem szív-e, minél magasabban, annál kevésbé háborgattatva, a három mozgékony elem hullámzó habjaiból? De mily szomorú látvány, midőn a fa rendeltetésének dacára a porban sínlődik, a féreg menedékhelyében, törpe maradván mindörökké!

De ép oly szomorú látvány az ember, ki az égtől elfordul s a földön csügg; ki a világosságot, mely szemei

előtt földerül, elhanyagolja s megveti, borzalmas homályba borulván; ki nem az Isten szellemét s az erény örömszállagát követi, hanem sötét szenvedélyek rút csábítását.

Föld, Isten csodaműve, szép vagy és jó, ha használnuk mérséklettel, bölcseséggel, tiszta erkölccsel, vallásossággal. De pokollá válsz, mely az embert körülhálózza és elpusztítja, ha koronáját utánad vonván, azt, mi az égé, az embernek lelkét, elméjét, kedélyét, akaratát porodhoz láncolni merészkezel.

És fájdalommal észrevevén, miként annyian láncolatnak jobbra, balra; — hogy ne óvakodnánk, hogy ne vigyáznánk azokra, kiket az isteni gondviselés szívünkre kötött?! Hogy ne tartanók szem előtt az isteni bölcsesség intését: *„Az eszes ember fölfelé emelkedik az élet útján, hogy a pokoltól lent távol tartsa magát!”* (Sal. Példab. 15, 24.)

És fölfelé, mindig fölfelé emelkedett földi pályafutásán elköltözött nagy hazánkfia. Jellemének feddhetetlen tisztasága nemcsak a nyilvánosság terén, hanem a magánéletben is; nemcsak a megyei gyűléseken és a törvényhozók sorában, hanem családjának körében is; nemcsak a miniszteri padon, hanem barátjai iránti hűségében is minden körülmények alatt, derűben és borúban, bebizonyult és kiállá a tűzpróbát. Minél jobban ismerék őt, annál nagyobbra becsülék nyíltságát, kedélyességét, szelid részvevő lelkét, emberszerető jóakarátát. Azok is, kik politikai irányát nem helyeslék és elve és nyelve által háborgatva érzék magokat, jelleme iránt mégis tisztelettel és elismeréssel viseltetnek. Rajta teljesült Salamon király szava: *„Jobb a jó hírnév a drága olajnál és a halál napja a születés napjánál.”* (Sal. Préd. 7, 1.) Róla méltán mondjuk a

szent zsoltárnokkal: „*Boldog ember, ki a gonoszok tanácsán nem jár, és a bűnösök útján meg nem áll, és a gúnyolódók székén nem ül; hanem Isten törvényében leli örömét s erről elmélkedik éjjel és nappal. Ez hasonló a vízforrások mellé ültetett fához, mely idejében megadja gyümölcsét.*“ (Zsolt. 1, 1—3.)

IV.

T. hallgatók! A gyümölcsfának gyümölcsöt teremnie kell, ez főrendeltetése: sok gyümölcsöt, jó gyümölcsöt; azért viselik folytonosan gondját. Leszedik róla a hernyófészkeket; megtisztítják mohától, megrepedezett és kérges héjától, száraz galyaitól; és párosítás, lapozás, hasítékba és héj alá való oltás által megneemesítik. S mi boldog a kertész, ha ültetvényei által valósulva látja Salamou király mondatát: „*Ki gondját viseli a fügefának, eszi majd gyümölcsét.*“ (Sal. Példab. 27, 18.)

A fa gyümölcsének minősége és mennyisége a fokmérő, melyszerint a kertész megbecsüli a fa értékét.

Ámde a gyümölcs minősége és mennyisége szintén a fokmérő, mely szerint a mennyei kertész megbírálja az emberkertnek minden egyes fáját. S mondjátok, t. hallg., létezik-e helyesebb, jobb, igazságosabb zsinórmérték?

Ime, lehet ember, kinek külső alakja díszes, társalgása kellemes és minden szava édes, mint a méz; de mind ez a lombhoz hasonló, a szép alaku, tündöklő, illatos lombhoz, és még korántsem gyümölcs, sőt a sokat ígérő lomb nem mindig jele az élvezetdús gyümölcsnek. Már a hajdankor bölsesei mondák:

Nézd, mi szerény nyugalommal díszlik a kerti gyümölcsfa,
Miglen az erdei fát messzire jelzi a zaj.

(Ber. R. XVI.)

Gyümölcsöt tehát! —

Jó gyümölcsöt és lehetőleg sok gyümölcsöt hozz létre
a földön!

Nem keserű, vad gyümölcsöt, mely csak mesterkelt alkalmazás által válik használhatóvá; — nem egyes gyümölcsdarabot, melyet sokáig kell keresni életed kertjében; nem férges gyümölcsöt, mely külsőleg fénylik, de belőlről nyavalyás; hanem ép, egészséges, jó gyümölcsöt, melyről Salamon király mondja: „Az igazságosnak gyümölcse gyümölcse az életfának.” (Sal. Példab. 11, 30.)

Ily életfa volt dicsőült képviselőnk Klauzál Gábor!

A fanemesítést kedvelvén és ügyességgel gyakorolván, maga termékeny, felséges, nemes fa vala, melyről a haza mondá Salamonnal: „Az ő árnyékában ülni kívánok, az ő gyümölcse édes számnak.” (Én. éneke 2, 3.)

E gyümölcs részletes leírásába nem bocsátkozom. — Klauzál Gábor tettei és törekvéseiről, viadalai és diadalairól szól a hazai történelem és az időszaki sajtó. Jeles szónoklatában elegendőképp szólt róluk városunk egyik kitűnő polgára mult kedden, midőn Klauzálunk megpihent tetemeit oda kísérik, hol csendes nyugalom várakozott rájuk. Elesen jellemző szónoklattal szólt róluk ma délelőtt városunk egyik törvényhozási küldöttje, az elhunytak lelkes elv- és képviselőtársa.

Ezen a szószéken azonban azt szabadjon kiemelni, hogy az Istenben boldogult Klauzál Gábor egyike volt azon magyar államférfiaknak, kik az alkotmányos magyar hazához hathatósan szóltak Jésajás prófétával: „Széleltsd ki sátrad helyét, és hajlékod kárpitjait kiterjeszteni ne késedelmeskedjél.” (Jésaj. 54, 2.)

Igenis k. hiveim! A magyar szellem valódi képviselői kiterjeszteni akarják az alkotmány hajlékának kárpitjait a haza minden fiára: arra is, ki Mózes tanítványának vallja magát és zsinagógában imádja a seregek Urát. Így nyilatkozott a magyar képviselőház f. évi febr. 23-án, harmincadik gyűlésén. Ekkép győzedelmeskedett a közvéleményben az ügy, melyért Klauzál és elvtársai még az előitéletek korában síkra szállának, és a beszéd, melyet az elhunyt nagy hazafi 1844-ben, február 10-ikén, az alsó táblánál a zsidóügyről mondott, örök emléke marad nemcsak a szívreható ékes-szólásnak, hanem a részrehajlatlan igazságszeretetnek, a fölvilágosult szabadelvűségnek s a törvényhozási bölcseségnek is.

De nem szabad e helyen meg nem említenem azt is, miként ugyanazon napon, ugyanazon táblánál s ugyanazon értelemben felszólalt Szeged szabad királyi városának követe. bold. Berczy Antal is, követi utasítását lelkes szavakkal támogatván.

V.

T. hallgatók! Tántoríthatlanul áll a fa az ő helyén. De utóvégre mégis eléri a halál, anélkül azonban, hogy a fa ez által hasznavehetőségét elvesztené.

Az erdők, melyek a Kárpátokat jelenleg diszítik, sarkadécai azon fáknek, melyeket e hegyek ezelőtt viselének; az elődök természete az utódokban tovább él.

A templomok, házak, hajók és hidak alkotó részei nem egyebek, mint az erdő lehullott fiainak óriás tagjai.

S ki számíthatná ki a roppant hasznot, mely a fából ered, midőn nem gyökeredzik többé a földön? Hálás a

fa, míg él, minden fáradságot gazdagon fizetvén; halás a fa halála után, a mesterség és művészet idomításához engedékenységgel simulván.

De szintén tovább él halála után a jóra való ember, a derék családfő, a lelkes hazafi, a bölcs törvényhozó, a lángeszű író, a vitéz hadvezér, az igazságos fejedelem is: él halála után nemcsak a siron túl a boldogság országában, hanem él a siron innen, a földön is, Sirák mondata szerint: „*Sokan dicsérik a bölcsnek belátását, és emlékezete soha meg nem szűnik; híre el nem enyészik és nevét emlegetik nemzedékről nemzedékre.*“ (Sir. 39, 9.)

És így Klauzál Gábor híre sem enyészik el s nevét tisztelettel fogják emlegetni, míg a hazában szívek magyarul dobognak a királyért, a szabadságért, a jogért, az alkotmányért.

T. hallgatók! Figyeljetek záradékol még a hajdankor egyik rövid beszélyére. A beszély következőképen hangzik:

Egykor egy zarándok a pusztában elfáradva és bágyadtan rogyott le, kínoztatva az éhség, szomjuság és a napsugarak égető hevétől. És íme, közelségében vizforrás mellett lombos, árnyékos fát vesz észre, melynek ágain érett, kecsegtető gyümölcs díszlék.

A zarándok a fa ótalmazó szárnyai alatt lepihen, édes termékével fölüdítvén lankadt erejét utjának folytatására. De mielőtt ezt tevő, következőképen szólt a fához: „Jóltevő fám! mit kívánjak áldva tenéked? — Hiszen édes már a te gyümölcsöd; kellemetes a te árnyékos és ezüsttiszta forrás csergedez lábaid mellett. Csak egy kívánalmam van számodra: „*Legyen minden sarjad hozzád hasonló!*“

És ugyanazon óhajtaást intézem hozzád Klauzál Gábor halhatatlan dicsőült lelke! mit kívánjak áldva te

néked? Dicséretesen végezted el földi pályafutásodat. Egész ország tisztelete kísért tégedet az örök élet hazájába. Csak egy kívánalmam van számodra: legyen minden sarjad hozzád hasonló s járjanak utódaid a közéletben tiszta hazafiságod nyomdokán, hogy rajtuk is teljesüljenek Dániel szavai: „*A bölcsök tündökölnek mint az égboltozat fénye, és kik sokakat igazságra oktatnak, ragyognak mint a csillagok, mindig és örökké.*“ (Dán. 12, 3.) Amen.

I m a.

Örökkévaló, mindenható Isten, ég és föld teremtője! Te vagy az igazság kútforrása, Te vagy maga az igazság, az irgalom és a kegyelem, a szeretet és a jóság, most és mindenkor!

Mélyen megilletődött szívvel jelenünk meg, Örökkévaló, a Te szent színed előtt, hogy imát rebegjünk, forró imát, azon jeles férfiert, kit a Te felfoghatatlan bölcseségű akaratod kiragadott közepünkből, hogy elköltözzék az örök hazába, azon országba, hol bí nem létezik; azon életre, melyet nem követ halál; azon boldogságra, mely maradandó.

Őszinte gyásztól megtelt szívünk mélyéből kérünk Téged, ég és föld Ura, emlekezzél meg drága halottunkról szeretetteljes irgalommal. Engedd, hogy a Te magasztos közeledben és dicsőült szellemek közepette élvezhesse azon boldogságot, melyet földi működésével oltalmad alatt és kegyelmed által oly annyira kiérdemelt magának.

Önts, irgalmas Istenünk, a vigasz balzsamát a siránkozó özvegy és az árván maradt gyermekek szívébe!

Engedd, hogy az elhunytak dicső szelleme közöttünk maradjon, az igazság és az egyenesség, a honszeretet és az önfeláldozás, a felebaráti szeretet és a türelmesség, az erény és az erkölcsiség szelleme.

Hallgass meg minket kegyelmed szerint és vedd föl iragalmasan imáinkat, mert hozzád tekintenek föl szemeink, benned bíznak szíveink, most és mindenkor. Amen!

DE BALLAGI GÉZA.

